

Dr hab. Stefan T. Kwiatkowski, prof. ChAT

Warszawa, 2.01.2022 r.

Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie

Wydział Nauk Społecznych

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Pauliny Koperny

Doświadczenia pracy zawodowej mężczyzn – nauczycieli edukacji przedszkolnej

przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Joanny M. Łukasik, prof. UP

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie,

Kraków 2021, ss. 483

Temat rozprawy doktorskiej Pani mgr Pauliny Koperny jest oryginalny – dotyczy on bowiem mężczyzn – nauczycieli edukacji przedszkolnej, która to grupa była jak dotąd niezmiernie rzadko obiektem badań. Doktorantka wspomina o tym we *Wstępie* – w wyraźnie zaznaczonym fragmencie wskazującym na „novum pracy” (warto przy tym nadmienić, że taki sposób podkreślenia wagi tematu zasługuje na uznanie i szerokie upowszechnienie wśród doktorantów). *Wstęp* zawiera również syntetycznie przedstawione uzasadnienie wyboru tematu – z licznymi odniesieniami do literatury pedagogicznej i psychologicznej oraz odwołaniami do danych statystycznych dotyczących mężczyzn pracujących na stanowisku nauczyciela edukacji przedszkolnej (nauczyciela wychowania przedszkolnego) w różnych krajach.

W strukturze recenzowanej rozprawy Doktorantka wyróżniła 3 rozdziały – poprzedzone merytorycznym *Wstępem*, a zakończone opisem kierunków interpretacyjnych, wnioskami i propozycjami natury praktycznej oraz streszczeniem, słowami kluczowymi, spisem tabel i rysunków, bibliografią i aneksem (zawierającym dyspozycje do wywiadu oraz formularz zgody na udział w badaniu).

Tytuły rozdziałów dobrze oddają ich zawartość:

1. Teoretyczne podstawy badań
2. Metodologiczne podstawy badań
3. Doświadczenia zawodowe mężczyzn – nauczycieli wychowania przedszkolnego w świetle wyników badań własnych

Przyjęta przez Doktorantkę struktura rozprawy jest niezwykle czytelna – w sposób logiczny prowadzi czytelnika od świata teorii, poprzez założenia metodologiczne badań własnych, do bardzo szczegółowej prezentacji wyników oraz ich pogłębionych analiz. Już w tym miejscu chciałbym zwrócić uwagę na interdyscyplinarny charakter recenzowanej rozprawy (pedagogika – psychologia – socjologia) oraz na zasługującą na dostrzeżenie erudycję Doktorantki.

W rozdziale I (*Teoretyczne podstawy badań*) zaprezentowane zostały role społeczne mężczyzn w perspektywie przemian społeczno-kulturowych oraz interesujące poznawczo rozważania na temat funkcjonowania zawodowego mężczyzn – nauczycieli wychowania przedszkolnego w kontekście feminizacji środowiska wychowawczego oraz roli stereotypów płciowych właściwych dla tego obszaru. Doktorantka w umiejętny i przemyślany sposób prowadzi rozważania na temat ról społecznych mężczyzn i ról ojca w optyce dynamicznych przemian społeczno-kulturowych. Stanowią one punkt wyjścia do opisu roli zawodowej nauczyciela, a następnie do szczegółowych analiz dotyczących pożądaných kompetencji i cech osobowych mężczyzn – nauczycieli wychowania przedszkolnego. Na szczególną uwagę zasługują precyzyjne analizy literatury

przedmiotu wskazujące na bardzo wysokie kompetencje Doktorantki, która nie tylko dotarła do licznych, kluczowych z punktu widzenia tematu rozprawy doktorskiej źródeł krajowych i międzynarodowych, lecz także potrafiła dokonać niezbędnych w tym kontekście syntez. Za przykład posłużyć tu mogą syntezy związane z obszarem szeroko pojętych kompetencji – Doktorantka rozpoczęła opis tego obszaru od przytoczenia szeregu dobrze dobranych definicji, by następnie – stopniowo zawężając obszar dociekań – skoncentrować się na kompetencjach nauczycieli rozpatrywanych z perspektywy głównych ich typologii i klasyfikacji oraz z punktu widzenia kompetencji przyszłości (kompetencji XXI wieku) i kompetencji kluczowych.

W mojej ocenie rozdział I traktować należy jako udaną próbę wprowadzenia czytelnika w złożoną problematykę ról mężczyzn i ich funkcjonowania w płynnej rzeczywistości społeczno-kulturowo-zawodowej, charakterystycznej dla współczesności. Doktorantka kompetentnie porusza się w omawianym obszarze tematycznym i – co godne podkreślenia – konsekwentnie, nie tracąc z oczu postawionych celów, zawężyła go, by ukazać czytelnikowi istotę dostrzeżonego przez siebie problemu, którego rozwiązaniu poświęciła kolejne części swojej rozprawy. Na uznanie zasługuje niewątpliwie widoczna swoboda Doktorantki w formułowaniu własnych wniosków oraz jej wysoka kultura prowadzenia naukowego dyskursu, co w połączeniu z jej biegłością językową skutkuje jasną i klarowną narracją.

W przypadku opublikowania recenzowanej rozprawy, do czego gorąco zachęcam, postulowałbym jedynie rozszerzenie rozważań na temat pożądanych cech osobowych nauczyciela edukacji przedszkolnej – np. w ujęciu Pięcioczynnikowej Teorii Osobowości Paula T. Costy i Roberta R. McCrae czy Koncepcji Osobowości Zawodowej Johna M. Hollanda. Sądzę, że taki zabieg pozwoliłby spojrzeć bardziej holistycznie na role/funkcje nauczycieli wychowania przedszkolnego.

Metodologiczne podstawy przeprowadzonych badań (rozdział II) zostały zaprezentowane z dużą starannością. W pierwszej kolejności Doktorantka właściwie uzasadniła przyjęcie za fundament swoich badań paradygmatu interpretatywnego, którego podstawowe założenia zostały przez nią zwięźle, ale jednocześnie wyczerpująco przedstawione. W oparciu o charakterystykę tego paradygmatu przyjęła ona następną jakościową strategię badawczą jako podstawę zaprezentowanych w dalszej części rozprawy badań własnych. Kolejnym krokiem procedury metodologicznej było precyzyjne określenie przez Doktorantkę przedmiotu i celów badań. Przedmiotem badań uczyniła ona sytuację mężczyzn w edukacji dzieci młodszych – w wieku przedszkolnym, oraz ich doświadczenia w realizowaniu roli zawodowej nauczyciela wychowania przedszkolnego. Następnym określeniem przedmiotu badań było sformułowanie ich celu poznawczego oraz praktycznego. Z przyjętych celów badania wyprowadzony został następnie główny problem badawczy oraz osiem problemów szczegółowych (przedstawionych w formie pytań dopełnienia), stanowiących jego niezbędne rozwinięcie. Konsekwencją przyjęcia paradygmatu interpretatywnego był wybór metody badawczej – Doktorantka zdecydowała się na zastosowanie wywiadu narracyjnego. Obszary tematyczne poruszane przez nią podczas wywiadów zostały właściwie skorelowane ze szczegółowymi problemami badawczymi (zrozumienie zamysłu Doktorantki ułatwia ujęcie tabelaryczne zamieszczone przez nią w opisywanym rozdziale). W kontekście zastosowanej metody badawczej (wywiad narracyjny) warto wspomnieć o trudnościach, które Doktorantka musiała przezwyciężyć w procesie tworzenia próby badawczej. Jej zabiegi służące realizacji tego celu zostały opisane w sposób należyty – wraz z charakterystyką osób badanych. Rozdział drugi zamyka prezentacja organizacji i przebiegu procesu badawczego. Należy podkreślić, że badania zostały przeprowadzone częściowo w okresie pandemii koronawirusa COVID-19 (z jedną połową próby badawczej udało się Doktorantce

przeprowadzić wywiady bezpośrednie, z drugą zaś, już w okresie pandemii – wywiady zdalne).

Z mojej perspektywy *Metodologiczne podstawy badań* zostały przez Doktorantkę opracowane poprawnie – w sposób świadczący o jej dużej świadomości metodologicznej. Poszczególne składowe metodologii badań własnych opisała ona w sposób świadczący o dobrej znajomości literatury przedmiotu, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki badań jakościowych oraz przyjętej metody badawczej.

Empiryczny aspekt recenzowanej rozprawy zaprezentowany został w rozdziale III (*Doświadczenia zawodowe mężczyzn – nauczycieli wychowania przedszkolnego w świetle wyników badań własnych*). Jest to bardzo obszerny jej fragment, w którym – w sposób pogłębiony – Doktorantka odniosła się, przedstawiając wyniki badań, do każdego z wyróżnionych wcześniej szczegółowych problemów badawczych. Chciałbym podkreślić wysoką staranność i konsekwencję Doktorantki w procesie wyczerpującego opisu i towarzyszącej mu analizy zgromadzonego przez nią materiału empirycznego. Sposób, w jaki przedstawione zostały fragmenty przeprowadzonych wywiadów narracyjnych świadczy nie tylko o wspomnianej już świadomości metodologicznej Doktorantki, ale także o jej dogłębnej znajomości szeroko pojmowanych zagadnień kluczowych z perspektywy roli współczesnego nauczyciela (mężczyzny) wychowania przedszkolnego oraz przedszkola jako instytucji edukacyjnej i stawianych przed nim celów, a także formułowanych wobec niego oczekiwań społecznych.

Recenzowaną rozprawę wieńczą wnioski Doktorantki oraz opracowane przez nią rekomendacje natury praktycznej. Moją uwagę przykuły zwłaszcza precyzyjne ustalenia dotyczące modelu nauczyciela wychowania przedszkolnego reprezentowanego przez mężczyzn – z uwzględnieniem specyfiki ich funkcjonowania w zawodzie oraz sposobu, w jaki są oni odbierani przez opinię

społeczną. Doktorantka skoncentrowała się tu, między innymi, na cechach osobowych badanych nauczycieli, analizowanych w kontekście przełamywania stereotypów płciowych. Ponadto zawarła w tym fragmencie swojej rozprawy opinie osób badanych na temat niezbędnych kompetencji mężczyzn – nauczycieli wychowania przedszkolnego. Nie zabrakło tu również opisu implikacji wyników badań do praktyki edukacyjnej – jest to bardzo ważny element stanowiący realizację wspomnianego uprzednio celu praktycznego.

Konkluzja

Podsumowując uważam, że przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Pauliny Koperny pt. „Doświadczenia pracy zawodowej mężczyzn – nauczycieli edukacji przedszkolnej” jest bardzo udaną próbą rozwiązania istotnego problemu badawczego, który w dotychczasowych badaniach nie został zgłębiony w sposób dostateczny – stanowi ona dowód umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej oraz daleko idącej dojrzałości w tym obszarze. Rozprawa ta nosi wszelkie znamiona rzetelnego studium empirycznego, które przygotowane zostało w oparciu o odpowiednie z punktu widzenia postawionych celów uzasadnienie teoretyczne, świadczące o bardzo dobrej znajomości literatury przedmiotu – stanowi ona prezentację dojrzałego warsztatu badacza jakościowego. Spełnia ona zatem kryteria zawarte w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z późn. zm. (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789), a także w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce – art. 187 p. 1 i 2 (Dz. U. z 2018 r., poz. 1668). W związku z powyższym wnoszę więc o dopuszczenie Pani mgr Pauliny Koperny do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Stefan Kwiatkowski

Stefan T. Kwiatkowski